

Академик Обрен БЛАГОЈЕВИЋ
Београд

ЖИВОТНИ ПУТ И НАУЧНО ДЈЕЛО АКАДЕМИКА БРАНИСЛАВА ШОШКИЋА

Академик Бранислав Шошкић спада у ред најреномиранијих и научно најплоднијих југословенских економиста, са истакнутом међународном репутацијом.

Рођен је 19. новембра 1922. године у Гусињу. Основну школу и ниже разреде гимназије завршио је у Новом Пазару, а гимназију у Беранама, 1940. године, све са одличним успјехом.

Социјалне разлике које су постојале тада у Беранама и околини, а које су се одражавале у материјалном стандарду ученика његових школских другова, као и литература - поготово социјална - којом је располагала његова иначе врло ситуирана породица (комплетна дјела најпознатијих класичних писаца, посебно руских и француских), коју је он као гимназијалац читао, утицали су да врло брзо прихвати напредне социјалне идеје (равноправности, правде, слободе), да развије симпатије за "понижене и увијене", и да се залаже за превазилажење економских разлика и сиромаштва и, сљедствено, укључи у напредни средњошколски покрет.

Студије започиње школске 1940/41. године на Београдском универзитету. Уписује се - више по очевој жељи - на Технички факултет (машинство), слуша предавања и полаже потребне колоквијуме. Међутим, у оквиру његовог интересовања су и даље економски и социјални проблеми друштва и одговарајућа литература као и учешће у напредном студентском покрету (учествује у демонстрацијама уочи и на дан 27. марта 1941. године у Београду). Због непосредне ратне опасности, крајем марта 1941. године, из Београда се враћа у Беране. У Народноослободилачком покрету учествује од 1941. године. Због тога бива од стране италијанског окупатора затворен и интерниран у логоре Албаније (Скадар, Преза, Клос, Бурели) а априла 1942. са групом интернираца из Берана, довођен у затвор (Рогошића кућа) у Подгорици ради стријељања (у Андријевици је исте вечери био објављен и њихов списак као стријељаних) али је након преговора партизанског штаба са италијанском командом његова група враћена назад у логор (у Албанију). Након капитулације Италије 1943. године постаје

руководилац омладинске организације града а потом и среза Беране. Октобра 1944. године, као комесар батаљона, учествује у ослобођењу Београда, а потом (до краја рата) у завршним операцијама војвођанских дивизија (као омладински руководиоц дивизије).

Одмах по завршетку рата тражио је да буде демобилисан ради настављања студија. То му је тек након других и понављаних молби удовољено, под условима да не излази из ЈНА. Уписао је (1947) и 1951. године дипломирао Економски факултет у Београду са одличним успјехом (најбољим у својој генерацији). У току студија поред француског и њемачког учио је и усавршавао руски и енглески језик. Тек је на више пута поновљене своје молбе и захтјеве ректората Београдског универзитета и Министарства просвјете успио да буде (као мајор ЈНА) преведен у резерву, како би се посветио универзитетском научно-наставном раду.

Бранислав Шошкић је читав свој радни вијек провео на Економском факултету у Београду, мада је истовремено обављао и многе друге прије свега научне и наставне обавезе ван Факултета, у земљи и иностранству. За докторанта, а потом асистента на Економском факултету у Београду, изабран је 1952. године. Након докторирања (1954), биран је за доцента (1955), ванредног (1960), и редовног професора (1965) Београдског универзитета. На редовним студијама је предавао научно-наставну дисциплину "Економске доктрине" односно "Развој економске мисли" односно "Развој и савремена економска мисао", а на последиједипломским студијама "Запосленост и стабилизација".

На основу резултата у научно-наставном раду и познавања страних језика, посебно енглеског, добио је British Council стипендију и, као доцент, провео двије године (1955-57) на пост-докторском усавршавању на универзитетима у Великој Британији (Ст. Андрјус и Кембриџ) а, као ванредни професор, добио стипендију Фордове фондације и провео годину дана (1962/63) на научном усавршавању на универзитетима у САД (Жарвард и Калифорнија - Беркли).

Професор Шошкић је оснивањем Научне секције Савеза економиста Југославије постао њен члан, а потом и члан њеног Управног одбора. На Економском факултету у Београду био је шеф Катедре за Економске доктрине, Историју и Социологију, предсједник Већа последипломских студија, предсједник Факултетског савјета и декан Факултета (два мандата 1964/65 и 1965/67). Био је члан Научно-наставног вијећа Београдског универзитета и предсједник Савјета Међународног центра за друштвене науке Београдског универзитета. Истовремено је био директор Института за економска истраживања у Београду, од његовог оснивања 1961, па све до 1984. године (када се Институт фузионирао са Економским факултетом) и (више година) предсједник Републичке заједнице образовања Србије (1967-1970). Био је члан редакција и савјета наших и међународних часописа ("Економски анали", "Економска мисао", "Encyclopedia moderna", "Социјализам", "Economic Analyses", "Development and South-South Cooperation"), члан Савезног економског савјета (у више мандата), Економског савјета Србије и Економског савјета Црне Горе, Међународног комитета за изучавање савременог капитализма и

економске теорије, а од формирања Научног друштва Србије (1969) његов члан и први научни секретар. Био је више пута и на дуже периоде (па и по читаву школску годину) професор по позиву на универзитетима у САД (два квартала 1971/74, цијелу 1974/75, квартал 1977/78, два квартала 1978/79).

Био је више пута гост академије наука и њихових научних института у више земаља (СССР, Пољска, Чехословачка, Њемачка, Мађарска, Румунија, Бугарска, Куба, Кина). Учествовао је и поднио велики број научних реферата и саопштења на међународним научним скуповима и конференцијама (Париз, Софија, Братислава, Рапало, Венеција, Москва, Остин, Њујорк, Балатонфидед, Лођ, Хале, Нијенроде, Салцбург, Варшава, Праг, Познањ, Вајмар, Будимпешта, Плзењ, Берлин, Росток, Букурешт, Женева) и одржао велики број предавања у иностранству (Беркли, Москва, Лењинград, Соренто, Њу Делхи, Бомбај, Бангалоре, Мадрас, Калкута, Беч, Тампа, Талахаси, Лабок, Дар ес Салем, Морогере, Сејшели, Пекинг и др.). Знатан број, његових научних реферата, саопштења и чланака објављени су у страним зборницима и часописима, односно на страним језицима (енглеском, француском, руском, немачком, италијанском, чешком, бугарском, албанском, шпанском).

Професор Шошкић је био члан Матичарске комисије за избор првих чланова Друштва за науку и умјетност Црне Горе (1972-73), Савезне комисије за израду Дугорочног програма економске стабилизације (1981-83), Стабилизационе комисије СИВ-а (1983-86), Комисије СИВ-а за научно-технолошки развој (1984-86), Комисије СИВ-а за реформу привредног система (1988). Он је, такође, био предсједник Савјета "Енциклопедије Црне Горе", предсједник Југословенске комисије за УНЕСКО (1984-1989), члан (и сада је) редакције "Економске енциклопедије".

Академик Шошкић је редовни члан Црногорске академије наука и умјетности од њеног оснивања (1973). Био је први предсједник њеног Одбора за економске науке. У два мандата (1981-83, 1983-85), био је предсједник Црногорске академије наука и умјетности као и предсједник Савјета академије наука и умјетности СФРЈ Југославије (1981-1984). Он је предсједник Међуакадемијског одбора за економске науке (од његовог оснивања). Он је, такође, редовни члан Европске академије наука и умјетности и Европске асоцијације економиста.

Академик Шошкић се, поред свог научног и наставног рада, у читавом том периоду, прихватио - поред горе наведених - и других друштвених обавеза на Економском факултету и Универзитету у Београду на савезном и републичким нивоима (Србије и Црне Горе). У два мандата (1966-70. и 1970-75) он је (биран у Београду) био посланик Савезне скупштине и предсједник Одбора за високо школство и Одбора за образовање њеног Просвјетно-културног вијећа. Био је члан (1984-85) а потом и предсједник Предсједништва СР Црне Горе (1985-86). Био је члан Савјета Републике Црне Горе (1986-91).

За свој научни рад академик Бранислав Шошкић добио је велики број признања. Добитник је повеље (1967) и повеље и плакете (1977. и 1987), Економског факултета у Београду и повеље (1980) у Крагујевцу, плакете

Коларчевог универзитета у Београду (1977), захвалнице Савеза економиста Србије (1979) и Савеза економиста Југославије (1982). Он је добитник високих и најпознатијих научних награда: награде Београдског универзитета за најбоље универзитетске уџбенике (1970), Октобарске награде Београда за најбоља достигнућа у области науке (1971), Тринаестојулске награде за најбоља научна остварења и највише југословенске награде АВНОЈ-а за стваралаштво и рад од општег значаја за развитак Југославије у области економских наука (1984).

Академик Шошкић је ушао у наше и свјетске енциклопедије: "Ко је ко у Југославији", Мала енциклопедија "Просвета", "Ко је ко у Србији", "Ко је ко у Црној Гори", "Who's Who in the World", "International Book of Honor", "Men of Achievement", "International Register of Profile", "Biography International" и друге.

Академик Шошкић је одликован са више ратних и мирнодопских одликовања - Медаљом за храброст, Орденом за храброст, Орденом заслуга за народ, Орденом Републике са сребрним венцем, Орденом рада са црвеном заставом, Орденом Републике са златним венцем -као и са неколико иностраних одликовања и признања.

II

Дијапазон научног интересовања и истраживања академика Бранислава Шошкића је врло широк. Он се посветио изучавању и критичкој анализи развоја и главних праваца савремене економске мисли, најприје класичне а потом савремене нео-класичне микро-економске теорије а посебно кејнзијанске и остале макро-економске теорије и економске политике, анализи проблема запослености и инфлације у свијету и код нас, критичкој анализи југословенске економске политике и привредног система, проблематици и конципирању привредне и својинске реформе, економије и организације науке и образовања.

Написао је и објавио десетак веома запажених и награђених књига; њихов број се са редигованим, измијењеним и проширеним издањима пење на 35. Редактор је неколико и коаутор већег броја зборника и енциклопедија на нашем и страним језицима. Аутор је преко 300 студија, монографија, научних реферата и чланака на нашем и страним језицима. Стога је врло тешко, просто немогуће дати комплетан преглед идеја и ставова академика Шошкића које је он даровао нашој научној и стручној јавности на неколико хиљада штампаних страница.

Већ у својим првим радовима Шошкић је показао врло изражен смисао за суптилне економске анализе и префињене закључке, све то праћено једним изванредним стилем. Изучавајући историју односно развој свјетске економске мисли он најприје пише запажене рецензије књига из те области. Он већ тада, поред осталог, указује на сличност и разлике између економске мисли, доктрина, теорије и економске науке. Продубљење изучавање развоја економске мисли он почиње са критичком анализом класичне економске теорије.

У својој докторској дисертацији *Теорија вредности Смића и Рикарда* -

ујоредна анализа коју је (уз суперлативе комисије) одбранио 1954. године, Шошкић веома детаљно и изнијансирано анализира све релевантне елементе теорије вредности као кључне компоненте економске теорије најпознатијих економиста британске - иначе најзначајније - класичне политичке економије. Он, поред осталог, указује на значај изучавања теорије великих претходника, посебно класичних економиста, не само када су у питању њихови доприноси већ и њихове заблуде и грешке, као подстрек новим мислицима за ново стваралаштво. Он указује и на својеврсну повезаност њихове теорије са каснијим и савременим, па међу собом и дивергентним, правцима економске мисли. Анализу њихове теорије (на изворним делима на енглеском језику) врши на оригиналан начин, имајући, при том, у виду читав каснији развој економске науке. Он проблем одређивања вредности посматра кроз призму: корисности, реткости и рада и улоге коју та три елемента играју у њиховој - а и уопште - теорији вредности, као и предметну и временску универзалност те теорије. Супротстављајући се оцјенама и ставовима многих њихових интерпретатора и аналитичара, Шошкић износи низ нових ставова и свјежих и префињених закључака.

Настављајући рад у овом истраживачком домену Шошкић објављује више чланака у часописима. Из тог периода су нашој економској научној јавности остале две његове студије, једна о Смиту а друга о Рикарду, објављене још 1956. године у зборнику *Из историје зрађанске економске мисли*. У свом каснијем научном раду он ће се враћати на ову проблематику објавити књигу под насловом *Теорија вредности - класична економска теорија (1971)*.

Развоју свјетске економске мисли, анализи каснијих и савремених праваца, школа и проблема микро и макро-економске теорије, академик Шошкић је посветио велики број својих радова (студија, универзитетских скрипата, научних реферата и саопштења). У својој књизи *Развој економске мисли*, чије је прво издање изашло 1965. године, на један врло систематски, прегледан и лако читљив и читаоцима веома доступан начин, даје најпре сумаран преглед развоја економске мисли до настанка економске науке а, наиме рану економску мисао (старог Истока, античке Грчке и Рима), економску мисао феудализма, меркантилизам и сажетке социјалистичке економске мисли. Посебно мјесто даје класичној економској мисли, њеном настајању, систему и развоју. Он разматра почетке класичне политичке економије, посебно Петија, Боагијбера и физиокрете (Кенеја и Тиргоа).

Детаљно анализира систем британске класичне економске теорије - Смита и Рикарда, и све његове саставне елементе економске погледе Сисмондија, као представника француске класичне политичке економије, а потом Сеја, Малтуса, Мила и писаца историјске школе економске мисли. Након анализе економских идеја социјалистичких писаца (Сен-Симон, Фурије, Овен, Томпсон, Греј, Бреј, Ходскин, Блан, Прудон) он Марксов систем економске теорије и Енгелсов допринос - у првом издању ове књиге - даје у виду анализе њихових радова.

За разлику од дотадашњих марксистичких историчара економске мисли

(совјетских и других) који су преглед развоја економске мисли завршавали углавном са Марксом (и Лењином), академик Шошкић - и у томе је његова велика заслуга посебно за универзитетску економску наставу - се, након двогодишњег последокторског усавршавања на познатим британским универзитетима, смјело (за то време) упушта у продубљену и непристрасну анализу ван-марксистичке економске мисли од 70-тих година прошлог века па до наших дана. Он то прво чини (крајем 1950-их година) као доцент у оквиру своје универзитетске наставе на Економском факултету у Београду, знатно ширим конципирањем тадашњег наставног предмета (историје политичке економије), својим предавањима и објављивањем (у више издања) универзитетских скрипата о *Маргиналистичкој и неокласичној економској мисли* и о *Кејнзијанској макро економској теорији и економској политици*, а потом (у виду врло опширног прилога, на око 120 страна) у првом издању своје књиге *Развој економске мисли*.

Ту разматра основна питања развитка и стања маргиналистичког правца економске мисли, посебно Психолошку (и Бем-Баверка) и Лозанску школу (са Валрасом на челу), а потом Маршалову неокласичну економску теорију и њен даљи развој. Посебну пажњу поклања анализи основних компоненти Кејнзијанске макро-економске анализе и анти-цикличне економске политике. Након тога разматра и нека основна питања новије и савремене немарксистичке економске мисли, укључујући и схватања Шумпетера и даљи развој кејнзијанске економске теорије.

На крају, даје један аналитички сумаран преглед развоја и стања марксистичке економске мисли (Бернштајн, Кауцки, Хилфердинг, Р.Луксембург, Лењин). На један објективан и оригиналан начин, говори и о односу марксистичке и немарксистичке савремене економске мисли. При том - што је од изузетног значаја - експлиците исказује своје неслагање са идеологизираним пристрашношћу марксистичких писаца који су читаву ван-марксистичку економску мисао, коју називају буржоаском, проглашавали апологетском и одбацивали је, као ненаучну. Шошкић, поред осталог, истиче неопходност непристрасне анализе читаве, посебно савремене немарксистичке економске мисли и укључивање свих њених рационалних и научно одрживих доприноса (поред одрживих рјешења класичне и марксистичке мисли) у савремени обједињени и опште прихватљив систем економске анализе.

Овим својим - у тим пословима пионирским - подухватом и схватањима академик Шошкић је смјело и уз ризике идеолошког етикетирања (које га није заобишло) разбијао догматске и скучене оквире и отварао нове видике тадашње наше економске мисли и економске наставе прво на Београдском а потом и на осталим југословенским универзитетима. Наставни програм предмета Развој економске мисли односно Економске доктрине, који је Шошкић предавао, служио је истоименом и другим наставним економским дисциплинама на другим универзитетима као узор. Својим недогматским и отвореним схватањима утицао је и на тадашња схватања универзитетских и осталих најпознатијих економиста у источно-европским земљама, учествујући активно (својим научним рефератима и саопштењима) на бројним међународним конференцијама економиста и

комисија академија наука тих земаља (гдје је он био представник и шеф делегација наше земље) и држећи импресивна предавања и водећи запажене расправе у академијама наука, њиховим научним институтима и универзитетима тих земаља.

Високи квалитет и научни домети књиге *Развој економске мисли*, који је истовремено био универзитетски уџбеник, довели су до тога да је она награђена наградом Београдског универзитета за најбоље универзитетске уџбенике (1970).

У наредним, редигованим допуњеним и измијењеним издањима ове књиге (1968, 1970, 1972, 1974, 1978, превод на албанском 1972. и 1983), академик Шошкић се ограничава на додатну анализу развоја свјетске економске мисли. Он ту, поред осталог (на 50-ак страница текста,) излаже и анализира у оригиналном приступу и компаративној структури цјеловит Марксов систем економске теорије, са становишта претходног и каснијег развоја економске науке. Он у књигу укључује, поглавље посвећено развоју и стању марксистичке економске мисли с краја XIX и почетком XX вијека.

Детаљну анализу настајања, развоја и система маргиналистичке односно нео-класичне, кејнзијанске и савремене економске мисли академик Бранислав Шошкић врши у својим другим књигама. Године 1970. објављује књигу *Производња, запосленост и стабилација - Савремена макро-економска анализа*, која је побудила посебну пажњу у нашој научној и стручној јавности и доживјела још два редигована издања (1972. и 1973. и превод на албанском 1972. и 1983). То је прва књига у нашој економској литератури која у једној отвореној и објективној форми и без идеолошке искључивости анализира развој немарксистичке макро-економске, посебно Кејнзове и кејнзијанске теорије и економске политике.

У првом дијелу ове књиге, Шошкић, након краћег прегледа претходне (маргиналистичке и Маршалове) економске теорије, анализира Кејнзову макро-економску теорију (односно према претходној маршалијанској теорији у погледу третирања запослености, Сејовог закона тржишта и економске политике, мјесто и значај Кејнзове теорије), карактеристике и схватања привредних циклуса (теорије, класификације, предвиђања), концепције и проблеме инфлације и дефлације (квалитативна теорија новца, инфлација због претеране тражње, инфлација због повећања личних доходака односно трошкова инфлација; инфлација, дефлација и расподела личних доходака, дејство инфлације на производњу и запосленост), даљи развој економске анализе (теорија секуларне стагнације, синтеза пост-маршалијанске микро и пост-кејнзијанске макро-економске анализе).

У другом дијелу ове књиге Шошкић анализира општа питања производње а, наиме, факторе производње и основне проблеме производње (недовољност и алтернативна употреба фактора производње истих и проширених размјера, подјела рада и специјализација), продукционе могућности (пуна и недовољна запосленост и закон субституције, утицај потрошње и акумулације, ефикасности алокације фактора производње, продукциона функција и растући и опадајући преноси, равномјерни пораст "inputa" и "outputa", серијска производња и закон о растућим приносима,

закон о опадајућим приносима, демографска "експлозија" и опадајући приноси, растући, константни и опадајући трошкови.

Трећи дио ове своје књиге Шошкић посвећује макро-економској анализи, односно нивоу укупне производње и запослености и стабилности цијена. Ту разматра потрошњу и штедњу (склоност потрошњи и штедњи, кривуље, гранична склоност, укупна друштвена потрошња и штедња), штедњу и инвестиције (утицај инвестиција на запосленост и стабилност цијена, подвојеност штедње од инвестиција, штедња и инвестиције као детерминанте националног дохотка и запослености, метод штедња - инвестиције и метод потрошња плус инвестиције), принцип мултипликатора (утицај промјена у инвестицијама и штедњи на обим националног дохотка), незапосленост, инфлацију тражње и принцип акцелерације (парадокс штедљивости, незапосленост и депресиони "геп", пуна запосленост и инфлациони "геп").

У четвртм дијелу књиге Шошкић разматра макро-економску политику, која се односи на ниво укупне привредне активности, укупну запосленост и стабилизацију цијена (тј. инфлацију). Ту анализира - и залаже се за монетарно-кредитну и фискалну политику противу рецесије, незапослености и инфлације због претеране тражње (експанзија и контракција кредита, зависност инвестиција од камате, ограниченост монетарне политике у дубокој депресији, пореска политика, политика јавне потрошње, уграђени стабилизатори, ефикасност макро-економске политике), а потом политику личних доходака противу трошковне инфлације и, на крају, још нека релевантна питања (структурна незапосленост и политика радне снаге, монетарно-кредитна и фискална политика и раст капиталних добара, ниво цијена и привредни раст).

У последњем (петом) дијелу Шошкић детаљније разматра проблеме макро-економске политике у условима југословенске тржишне привреде. Узгред само треба истаћи да се што је од посебног значаја - академик Шошкић још прије тога аргументовано и врло досљедно залагао - а и сада се залаже - за радикалну привредну реформу и за тржишни карактер југословенске привреде. У овом дијелу он анализира и инсистира на економској политици динамирања укупне производње и запослености (значај ефективне тражње, монетарно-кредитна политика, пореска политика, политика опште потрошње и финансирање објеката друштвеног стандарда, привредна реформа) и стабилизациону односно анти-инфлациону економску политику (и њену неопходност у нашим условима).

Детаљној анализи настанка и развоја маргиналистичке и маршалјанске, нео-класичне и проблема савремене микро-економске теорије академик Бранислав Шошкић - први међу југословенским економистима - посвећује своју књигу *Расходјела доходака у њржишној њривреди - Савремена микро-економска анализа (1971)*. Ова књига је добила Октобарску награду Београда за најбоља достигнућа у области науке (1971). Доживјела је и два своја редигована издања (1972-1974).

У првом дијелу књиге аутор потпуније разматра настанак маргиналистичког правца економске мисли, односно Аустријску (Психолошку) а посебно Лозанску школу (и њену теорију привредне равнотеже, тзв. чисту

политичку економију и математички метод), а потом Маршалов систем економске анализе (тражње и понуде, вриједности и цијена, расподеле односно формирања доходака), дајући, притом, својеврстан и оригиналан поглед на теорије вриједности. Потом даје преглед и анализу развоја економске мисли после Маршала ("економика благостања", монополи и непотпуна конкуренција, допринос Хикса, нове научне области, економско-статистичка истраживања, синтеза различитих метода анализе, мјесто савремене пост-маршалијанске економске мисли).

У другом и трећем дијелу књиге Шошкић разматра све саставне дјелове савремене микро-економске анализе. Други дио је посвећен анализи тржишног механизма односно његовом дјеловању на тржишту роба и услуга у условима потпуне и непотпуне конкуренције и државне интервенције, понуде и тражње (и "суверенитета" потрошача) и тржишне равнотеже (између понуде и тражње, парцијалне и опште, равнотежне цијене).

Трећи и најобимнији дио обухвата проблематику расподеле односно тржишног одређивања доходака. Аутор ту најприје анализира теорију производње и маргиналног продукта (изведену тражњу, међузависност фактора производње, продукциону функцију, маргинални продукт, закон о опадајућем маргиналном продукту, маргинални продукт и расподела, маргинални продукт и маргинални приход). Наредна поглавља су посвећена тржишном формирању цијена (употребе) фактора производње односно доходака: ренте (и њеног опорезивања), личних доходака у условима потпуне конкуренције (кривуља понуде рада и тражње за радом; природни ресурси, технологија, незапосленост и ниво личних доходака; растући приноси, теорија оптималне популације, заблуда о константном обиму укупне привредне активности; детерминанте укупне понуде рада и утицај висине личних доходака на њу, субституциони и доходни ефекат, елементи чисте економске ренте у неким личним дохоцима, неједнакост личних доходака, конкурентност између појединих категорија рада, општа равнотежа на тржишту рада, структура конкурентних личних доходака) и личних доходака у условима непотпуне конкуренције (несавршеност тржишта рада, мјере које доводе до повећања личних доходака, пораст личних доходака и смањивање запослености, колективно преговарање, парцијална и општа тражња за радом), камате (специфичност капитала као фактора производње, капитализација имовине "нето продуктивност" капитала, оправданост и неопходност камате, процес одређивања камате, недостаци традиционалне теорије капитала и камате) и добити односно профита (имплицитна рента, камата и лични доходак у статистикама добити, добит као награда за иновације, добит као награда за ризик и неизвјесност, добит као "монополски принос", опорезивање појединих категорија добити).

Преглед садржаја претходне четири књиге дали смо, прије свега, зато да бисмо указали на широку лезезу проблема којима се највише бавио и још увијек бави академик Бранислав Шошкић. Као резултат његовог неубичајено плодног научног рада у овим областима настале су и његове друге књиге које ћемо, овом приликом, не држећи се сасвим хронологије,

само поменути.

Године 1971. он објављује двотомну књигу *Економска анализа*, I и II (ново издање 1973.) Ова књига је на неким факултетима коришћена као - и била - узор како треба да изгледа савремени -универзитетски уџбеник за основни економски наставни предмет. Она по својој структури и садржају потпуно одступа од уобичајених уџбеника Политичке економије на нашим и источно-европским универзитетима (који су за своју основу углавном имали - и увелико се ограничавали на - Марксов систем економске теорије).

Његова обимна, у научној и стручној јавности, посебно на универзитетима веома позната књига *Економске доктрине* појављују се 1975. године. У наредних десетак година она је доживјела више редигованих, измијењених односно допуњених издања (1976, 1980, 1981, 1983). Она је добила највеће републичко (Црне Горе) научно признање, награђена је Тринаестојулском наградом за најбоља научна остварења (1977).

Након тога академик Шошкић објављује књиге: *Развој и основне савремене економске мисли* (1986, нова издања 1988. и 1990), *Савремена економска анализа* (1978) (у дјелимичном коауторству са својим сарадницима Л.Пејићем и М.Јакшићем) *Токови економске мисли* (1992). Све ове (посљедње четири) књиге су, поред осталог, коришћене и користе се и као универзитетски уџбеници за одговарајуће предмете на више југословенских универзитета, што студенте економије, у погледу сазнања, диже на ниво развијених западних универзитета.

Од огромног броја својих чланака, научних реферата и саопштења, академик Шошкић је својевремено одабрао један мањи број из одговарајућих домена истраживања и (1978) објавио их као књигу *Економска мисао и економска теорија*. У првом дијелу ове књиге су радови везани за развитак економске мисли, за стање и проблеме економске науке уопште и код нас. У другом дијелу су радови о савременој и из области савремене, посебно макро-економске мисли. Он ту, поред осталог, разматра основне макро-економске проблеме - укупне привредне активности, укупне запослености и стабилизације цијена тј. инфлације, о којима је, иначе, осим у својим књигама, написао и велики број радова - а и сада пише - за часописе, зборнике, енциклопедије, а посебно за наше и међународне научне економске скупове. Трећи дио је посвећен макро-економским проблемима наше економске политике (и њених теоријских основа) а четврти дио проблема нашег привредног система (и његове реформе) и текуће економске политике (и неопходних мјера те политике).

У овој књизи је (у првом, 1978, и у другом допуњеном издању, 1980, као њен додатак) објављен текст његове студије *Савремени квалитетизам*, која је, иначе, као посебна монографија штампана 1976. године. У трећем измијењеном и допуњеном издању (1989) академик Шошкић, поред осталог, додаје неколико одабраних радова, у оквиру петог дијела, у којима се разматрају проблеми економске стабилизације, специфичности и проблеми југословенског привредног система, мјере противу незапослености и инфлације, превазилажење економске кризе, као и друштвена и остали облици својине у југословенској привреди.

А та питања, посебно инфлација, привредна и нарочито својинска

реформа јесу и сада у жижи научног интересовања академика Бранислава Шошкића, што се види из најновије његове библиографије и његових научних реферата у зборницима са савјетовања Научног друштва економиста и Савеза економиста Југославије у последњих неколико година. Он се - као и раније - залаже за радикалну привредну реформу у правцу што потпуније тржишне привреде, интегралног тржишта (роба и услуга, рада, знања, капитала, природних ресурса, девиза), конкуренције, слободне привредне иницијативе, предузетништва, менаџерства, отворене привреде, реалних камата и реалног девизног курса, стабилне валуте и њене конвертибилности, плурализма и правне равноправности свих облика својине, реформе својинских односа и трансформације највишег дела друштвене у дионичарску и радно-дионичарску својину.

Списку раније наведених књига академика Бранислава Шошкића треба додати и његову књигу врло оригиналног приступа и садржине из области економике образовања под насловом *Економска цена образовања* (1974.), која је побудила не само теоријски већ и практични интерес (и чије је друго издање изашло 1983). У њој, он пружа теоријско-методолошке основе економске цијене образовања (по ученику односно студенту, стандарде техничке и кадровске опремљености, елементе, нормативе и валоризацију њених елемената), врши детаљну валоризацију свих елемената економске цијене образовања (амортизација, материјални трошкови, лични доходи, доприноси и фондови), анализира постојеће и пожељне изворе средстава за образовање, као и могућности финансијског повезивања образовних и осталих (привредних и других) области и увођења кредитних односа на средњем и (вишим) нивоима образовања.

Академик Бранислав Шошкић је редактор више зборника са својим уводним чланцима односно уводним научним рефератима. Зборници: *Проблеми и кретања у савременој економској науци* (1977), *Савремена економска теорија и политичка стабилизације* (1978), *Погледи савремених економиста* (1979) настали су као резултат проблемских циклуса предавања из области економских наука на Коларчевом универзитету у Београду. Зборник *Двдесет година економске науке* (1978) обухвата је научне реферате са јубиларног међународног научног скупа поводом двдестогодишњице објављивања главног Смитовог дијела "Богатство народа" (одржаног у Београду 1976). Неколико наредних зборника обухватају (селектиране) научне реферате са међуакадемијских међународних научних скупова које је организовао академик Шошкић као председник најприје Одбора за економске науке Црногорске академије наука и умјетности, а потом као председник Међуакадемијског одбора за економске науке Савјета академија наука и умјетности СФР Југославије, који су одржавани посљедњих петнаестак година у Херцег-Новом (посљедњи у Београду). То су сљедећи врло обимни зборници: *Рикардо-Маркс-Лењин и савремена економска мисао I и II* (1987, и 1980), *Проблеми самоуправног привредног система I и II* (1980, изд. 1982), *Савремени проблеми економске стабилизације - Привредни раст, запосленост, инфлација и пољно-економски односи* (1983, изд. 1983), *Макро-економска теорија и економска политика - с посебним освртом на југословенску самоуправну привреду* (1986, изд. 1987), *Друштвена и остали облици*

својине (1988), *Економска улога државе у тржишној привреди* (1990).

Умјесто закључка довољно је рећи то да су: импозантна листа објављених књига, зборници, чији је он редактор и коаутор, преко 300 научних реферата и саопштења поднијетих на нашим и међународним научним скуповима, студија, монографија и чланака, објављених на нашем и бројним страним језицима, и осталих прилога - обезбиједили висока и највећа научна признања у земљи и иностранству и сврстали академика проф. др Бранислава Шошкића и његов изванредни научни опус у највиши и најелитнији врх наше економске науке.

Academician Obren Blagojević

LIFE AND SCIENTIFIC WORK OF ACADEMICIAN
PROF. DR. BRANISLAV ŠOŠKIĆ

Summary

Academician Prof. dr Branislav Šoškić belongs to the group of the most prestigious and scientifically the most fruitful economists, with outstanding international reputation. The range of his scientific interests and research is very wide. He devoted himself to study and critical analysis of development and major directions of contemporary economic thought, at first classic and later on modern neoclassic micro-economic theory and especially the Cainesian and other macro-economic theory and economic policy, analysis of the employment issues and inflation in the world and in Yugoslavia, to critical analysis of Yugoslav economic policy and economic system problems and concepts of economic and ownership reform, economics and organisation of science and education.

Already in his first works academician Šoškić demonstrates a very distinct sense for subtle economic analysis and sophisticated conclusions, all this being followed by an extraordinary style. In his doctoral dissertation *Smith's and Ricardo's Theory of Value Comparative Analysis* he defended with best reviews of the Commission, he analyzes in details and nuancedly all the relevant elements of economic theories of the best known economists.

Different from former Marxist historians of economic thought (Soviet and others), who were completing their survey of economic thought development mainly with Marx (and Lenin) academician Šoškić - and that is where he deserves a great merit, especially for the instruction of economics on the university - after his two years' post doctoral specialisation on British universities, involved himself bravely (for that time) into a profound and impartial analysis of extra - Marxist economic thought, from seventies of past century until now.

By this, in those circumstances pioneer's undertaking and understanding, academician Šoškić was bravely, taking the risks of ideological labelling (which had not bypassed him) breaking dogmatic and strained frames and opening the now horizons of that time's economic thought and economical instruction at first on Belgrade and later on other Yugoslav universities, as well as on East European

academies of sciences, their scientific institutes and universities.

Academician Šoškić has been doing his best in order to introduce a radical economic reform oriented towards more complete market economy, integrated market (goods and services, work, knowledge, capital, natural resources, hard currency), competition, free economic incentive, entrepreneurship, management, open economy, real interest rates and real exchange rate, stable currency and its convertibility, pluralism and legal equality of all property forms, reform of property relations and transformation of the best part of socially owned into the work-stock holding and stock holding property.

An imposing list of published books, collections of papers he is the editor or co-author of, over 300 scientific papers and reports presented on national and international meetings, studies, monographs and articles, published in our and numerous foreign languages, and other contributions - have enabled him outstanding and highest recognitions in the country and abroad and listed academician Prof. dr Branislav Šoškić and his extraordinary scientific work in the top and most elite summit of Yugoslav economic science.

